

Петро Танасійович ТОКАР,

кандидат юридичних наук

*(Головне управління Національної поліції в Харківській області, м. Харків)***Іван Васильович КРІЦАК,**

кандидат юридичних наук, доцент

(Головне управління Національної поліції в Харківській області, м. Харків)

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЗЛОЧИННОСТІ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ)

Стаття присвячена кримінологічному аналізу стану злочинності в Харківській області в умовах війни на підставі результатів діяльності органів та підрозділів Національної поліції. Запропоновано авторське кримінологічне визначення регіону як природно-урбаністичного життєвого простору соціальних спільнот, об'єднаних виробничими, культурними, еколого-рекреаційними, самоврядними і державно-юрисдикційними зв'язками, активами, спрямованими на розвиток людського капіталу, належних можливостей реалізації прав, свобод і законних інтересів, а також протиріччями та загрозами дисфункції соціальних інститутів, детермінованих як внутрішньо-просторовими конфігураціями соціально-економічних, політичних, правових, культурних практик, так і зовнішніми щодо цього простору факторами загальнодержавного, міждержавного та глобального походження.

Встановлено наявність тенденції до обумовленого війною загального зростання рівня злочинності в регіоні, збільшення частки тяжких та особливо тяжких злочинів у її структурі. Надано опис та пояснення показників рівня, динаміки, структури злочинності (як ординарної, так і воєнно контекстуальної) в Харківській області за матеріалами діяльності Національної поліції. Констатовано бінарність чинників погіршення криміногенної обстановки в регіоні, зумовленої як воєнними злочинами, так і ординарними.

Ключові слова: *Національна поліція, регіон, злочинність, рівень, динаміка, структура, кримінологічний аналіз.*

Постановка проблеми. Триваюча російсько-українська війна чимдалі все гостріше актуалізує проблему збереження стійкості основних соціальних інститутів задля забезпечення обороноздатності нашої держави, конституційного ладу, безпеки громадян, дієвості гарантій їх прав, утримання визначеного Основним Законом України орієнтирів стратегічного розвитку. В цих умовах надзвичайно важливим є утримання

криміногенної обстановки у стані контрольованості та, водночас, збереження партнерського, довірливого формату відносин між органами державної влади та населенням. А надто це стосується Національної поліції, яка несе на собі основний функціональний тягар протидії злочинності. Понад 94 % всіх ординарних кримінальних правопорушень, які вчиняються в державі, розслідуються, розкриваються поліцією. Більша частина кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку так само документується, розслідується Національною поліцією. Тож не може бути жодних сумнівів у провідній, центруючій ролі саме цього правоохоронного органу у підтриманні правопорядку в державі, що, відповідно, не може не накладати додаткову відповідальність не лише за належну фіксацію, реагування постфактум на вчинені кримінальні правопорушення, їх розслідування, а й за проактивну, випереджаючу спрямованість антикримінальної діяльності.

Йдеться про запобіжну пріоритизацію функціонування поліції, що має спиратися, по-перше, на достовірні інформаційні моделі стану злочинності, по-друге, – на наукове бачення майбутніх сценаріїв її відтворення (кримінологічний прогноз) та, по-третє, адекватне кримінологічне стратегування, програмування й планування кримінально-превентивних комплексів. Зрозуміла річ, первинним етапом розгортання цієї лінії правоохоронної діяльності є визначення параметрів стану злочинності, закономірностей її поширення. При цьому найвищого рівня науково-прикладної специфікації, а, відтак, й потенційної ефективності вказаних комплексів, заходів можливо досягнути за умови врахування регіональних особливостей стану злочинності. Й оскільки автори цієї наукової роботи мають досвід несення служби в органах та підрозділах Головного управління Національної поліції в Харківській області, фокус дослідницької уваги пропонується зосередити саме на особливостях стану, тенденціях поширення та закономірностях відтворення злочинності на Харківщині в умовах війни.

Принагідно зауважимо, що регіональна феноменологія злочинності найґрунтовніше, на методологічному та концептуальному рівні, у монографічній формі досліджена А. М. Бабенком («Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір», 2014 р., а також «Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України», 2019 р.) та Р. С. Веприцьким («Феноменологія злочинності в регіоні», 2014 р.). Важливими з теоретико-прикладної перспективи також є і праці О. М. Бандурки, В. С. Батиргареєвої, В. В. Голіни, М. Г. Колодяжного, О. М. Литвинова й деяких інших кримінологів. Разом з тим не можна не відмітити і того, що більшість сформованого наукового доробку припадає на період до повномасштабної російської агресії проти України. Повномасштабна російська військова агресія значною мірою видозмінила географію злочинності, регіональні особливості її детермінації. Зокрема,

суттєво відмінною є картина злочинності у регіонах, частина яких є тимчасово окупованою, фронтових регіонах й умовно тилових. Крім цього, різні частково окуповані, фронтові регіони (Харківська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Сумська області) мають відмінності, обумовлені неоднаковим географічним розташуванням, інтенсивністю бойових дій, соціально-демографічним складом тощо. Тож є потреба у їх диференційованому дослідженні, розробці на цій підставі максимально специфікованих рекомендацій як кримінологічного, так й кримінально-превентивного спрямування.

Метою статті є встановлення, надання опису та пояснення стану і тенденцій поширення кримінальних правопорушень в Харківській області за матеріалами діяльності Національної поліції у період правового режиму воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що регіональна специфікація кримінологічного дослідження передбачає первинне з'ясування змісту деяких вихідних категорій. До таких, зокрема, належить термін «регіон». Формально-юридичне його поняття закріплено у Законі України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р., відповідно до якого регіон – це Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь¹. Однак воно виконує радше функцію забезпечення єдності розуміння законодавчої термінології та правозастосування, аніж відображає сутнісні ризики регіону. У науці, натомість, останній визначається з різних позицій: як економічний район, як територіальна одиниця, як виробничо-функціональне об'єднання, як район з певною спеціалізацією в територіальному розподілі праці, з притаманною йому структурою економіки, яка виникла природнім шляхом на основі матеріальних ресурсів, як об'єкт господарчого управління з визначеною територією та інш².

У науковій літературі поняття та сутність терміну «регіон» визначають за певними ознаками, а саме: територіальними, згідно з якими регіон – це завжди територія з різними межами, які може об'єднувати територію кількох областей, адміністративно-територіальних одиниць, або бути їх частиною, об'єднувати територію кількох країн, або позначати територію великого міста – мегаполіса; економічними, згідно з якими регіональна територія розглядається як база економіки, регіон є частиною народногосподарського комплексу з завершеним циклом виробництва, є складовою системи національної економіки; соціально-економічними, які пов'язують рівень життя населення і результати економіки регіону³.

¹ Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.

² Ложкін В. В. Проблеми розкриття та профілактики квартирних крадіжок у великих містах та районних центрах України // Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності : Матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2010 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2010. С. 94.

³ Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні : монографія. Х. : Золота миля, 2014. С. 81.

Категорія «регіон» розглядається переважно з «нормативних» позицій (ґрунтуються на суто адміністративних принципах поділу) чи суто «аналітичних» (групування певних територіальних зон зі схожими або взаємодоповнюваними характеристиками), зокрема такими:

- територіальної – регіон як територіально-просторова одиниця (Б. Хорєв, Ф. Кожурін, В. Сігов, М. Чумаченко);

- політичної – регіон як область політичного простору, що відрізняється особливою політичною організацією або (та) наявністю особливого політичного інтересу (В. Ребкало, Л. Шкляр);

- політико-правової – регіон як територіальна основа організації органів публічної влади (В. Борденюк);

- регіон як територіально-політична система (Т. Татаренко);

- адміністративної – регіон як вища (найбільша) АТО держави, що має виборну владу, юридичну незалежність та власний бюджет (С. Романюк, Л. Зайцева); – регіон як управлінська система, наділена відповідною компетенцією (М. Глазирін, І. Котляров, А. Липко, К. Миско);

- економічної – регіон як територіально-спеціалізована, адміністративно окреслена частина економіки країни, що характеризується єдністю та цілісністю відтворюваних процесів і управління (В. Воротін);

- соціальної – регіон як соціально-територіальна спільнота, що характеризується локалізацією єдиних суспільних відносин, соціальною спільністю людей (Я. Щепанський);

- регіон як співтовариство людей із виробленими упродовж тривалої історичної еволюції механізмами відтворення, груповою ідентичністю, правовими та етичними нормами (В. Литвин);

- культурно-етнічної – регіон як частина території країни з певними відмінностями природно-кліматичних умов життєдіяльності, історії етнічного складу населення, мови, культури, релігії та інших факторів, що в процесі взаємодії набувають інтегративного, системного характеру і відображають своєрідність даної території (Я. Верменич, М. Пірен, С. Саханенко)¹.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови регіон визначається як певна територіальна одиниця (район, область, зона), що вирізняється з-поміж інших таких же одиниць специфічними рисами географічними, геологічними, етнографічними, економічними та ін². Соціально-економічна сутність регіону визначає регіон як територію, що є самостійною територіальною системою, з притаманними тільки їй виробництвом, розподілом, обміном і споживанням матеріальних благ та

¹ Малиновський В. Концептуалізація поняття «регіон». *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2012. Вип. 4. С. 163–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2012_4_22; Світлична Д. Регіон – цілісна природно соціально-економічна система. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки*. 2016. Т. 21. Вип. 1. С. 142–151; Ліба Н. С., Ющик Л. В. Поліваріативність поняття «регіон». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. Ч. 2. С. 11.

² Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голова ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. С. 997.

послуг. У цьому випадку регіон одночасно є складовою частиною країни (підсистемою) з внутрішніми та зовнішніми зв'язками, але являє собою систему з внутрішнім механізмом відтворення, яка має, крім системних властивостей: територію, господарську єдність, цілісність, зв'язок з державним комплексом; а також і специфічні риси, власні регіональні умови відтворення валового суспільного продукту, основних фондів, робочої сили та розподілу регіональних трудових ресурсів, формування доходів населення та їх товарного забезпечення, джерела капіталовкладень та витрат на утримання невиробничої сфери з тільки їй притаманними виробничо-господарчими та історично-культурними традиціями¹.

Р. С. Веприцький, дослідивши на монографічному рівні існуючі доктринальні варіації за означеним напрямом, пропонує розуміти регіон як соціально-економічну систему, яка забезпечує єдність матеріального виробництва і соціальної сфери, як територіальне утворення, яке має органи управління, встановлені межі юрисдикції, з економічними ознаками і правовим забезпеченням діяльності суб'єктів суспільного життя. При цьому регіон в феноменології злочинності розглядається як соціальна спільнота в межах певного територіального утворення з наділеною законом юрисдикцією, на основі якої здійснюються процеси відтворення соціального і економічного життєзабезпечення населення, захисту прав і свобод людини, законних інтересів суспільства і держави².

Вважаємо, що немає підстав заперечувати запропоновані вище підходи. Кожен з них є обґрунтованим, репрезентує той чи інший кут зору на аналізоване поняття. Водночас було б помилкою вважати, що в кримінологічних цілях вичерпано всі можливості для удосконалення розуміння поняття «регіон». Цілком очевидно, що жодна із запропонованих дефініцій не враховує фактору війни, низки загроз військово-політичного, логістичного, гуманітарного, зрештою – фізичного характеру, які пов'язані зі збройною агресією російської федерації проти України, окупацією частини суверенної території, активним веденням бойових дій, воєнно-злочинним тероризуванням агресором цивільного населення, активними спробами залучення громадян (в тому числі й неповнолітніх) до підривної діяльності проти України. І це – далеко не повний перелік чинників обструкції нормальної життєдіяльності населення регіону, які саме в умовах війни істотним чином визначають регіональні особливості злочинності.

Враховуючи викладені обставини, з позицій феноменології злочинності регіон бачиться як природно-урбаністичний життєвий простір соціальних спільнот, об'єднаних виробничими, культурними, еколого-рекреаційними, самоврядними і державно-юрисдикційними зв'язками, активами, спрямованими на розвиток людського капіталу, належних можливостей реалізації прав, свобод і законних інтересів, а також

¹ Мірзоева Т. В., Томашевська О. А. До визначення сутності поняття «регіон». *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 23. С. 49.

² Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні : монографія. Х. : Золота миля, 2014. С. 82.

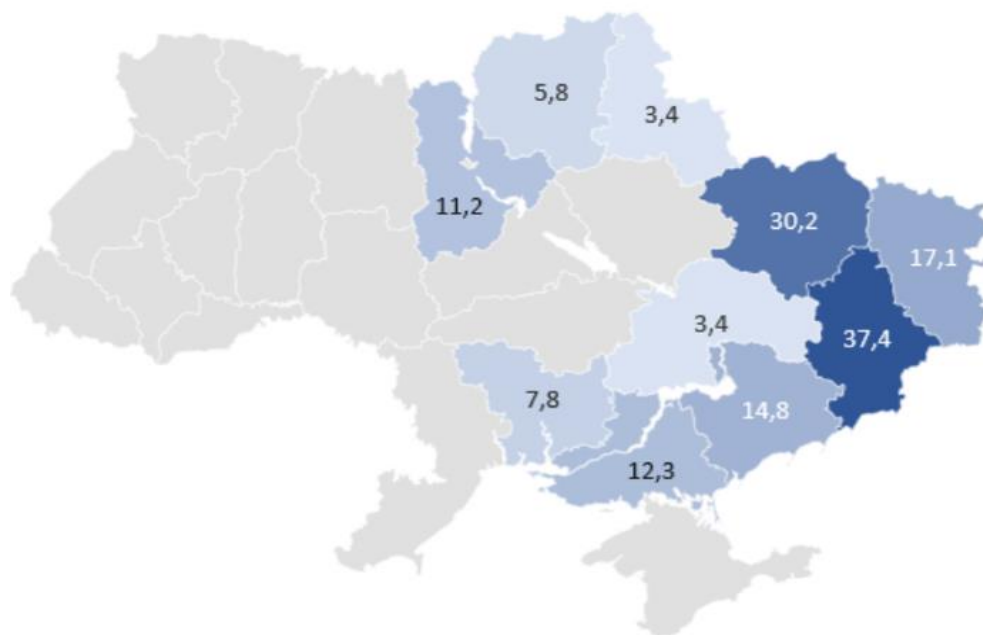
протириччями та загрозами дисфункції соціальних інститутів, детермінованих як внутрішньо-просторовими конфігураціями соціально-економічних, політичних, правових, культурних практик, так і зовнішніми щодо цього простору факторами загальнодержавного, міждержавного та глобального походження. Відповідно близькість регіону до кордону з державою-агресором закономірно обумовлює кратне зростання ризиків військово-політичного штибу у випадку збройної агресії. Так, власне, і відбулося з Харківською областю, особовий склад Національної поліції якої пліч-о-пліч з військовослужбовцями ЗСУ, Державної прикордонної служби України, Службою безпеки України, територіальною обороною прийняли бій за збереження державного суверенітету України на території регіону. В подальшому – діяли в умовах часткової окупації останнього, деокупації, триваючої відсічі збройній агресії та намагання ворога розширити зони окупації.

Все це не могло не накласти відбиток на криміногенній обстановці, пріоритетах діяльності Національної поліції, суміщення ординарних та специфічно-стабілізаційних, фільтраційних, бойових функцій. З іншого боку, фіксується й трансформація детермінаційного комплексу самої злочинності та її характеру. Змінюється чисельний склад населення м. Харкова і територіальних громад Харківської області, видозмінюється соціально-демографічна структура північно-східного форпосту України, що унаочнюється не тільки як результат службової діяльності поліції при взаємодії з громадянами, патрулюванням громадських місць тощо, а й при аналізі тих метаморфоз, які сталися у сегменті науки, вищої освіти, релокацією, певним згортанням, зниженням активності діяльності відповідних закладів та установ збереження інтелектуального потенціалу регіону. Це ж стосується й великого та середнього бізнесу. Значна шкода була завдана промислово-виробничим кластерам господарювання регіону як внаслідок окупації, так і через безпосереднє бойове враження виробничих комплексів, а також фактору релокації значної частини виробничих потужностей, функціонування яких у фронтовому регіоні, прифронтовому місті Харкові поєднане зі значними ризиками, низькою інвестиційною привабливістю, високою волатильністю. Показовим є те, що Харківська область є другою після Донецької за масштабами економічних втрат внаслідок агресії російської федерації. Обсяги такої шкоди на середину 2024 р. оцінювались експертами-економістами у понад 30 млрд. дол. США (див. картограму)

Картограма

Графічне зображення регіонального виміру масштабування економічної шкоди, спричиненої агресією російської федерації проти України (млрд. дол. США)^{1*}

^{1*} Відомості станом на початок 2024 р. Див.: Звіт про прямі збитки інфраструктури від

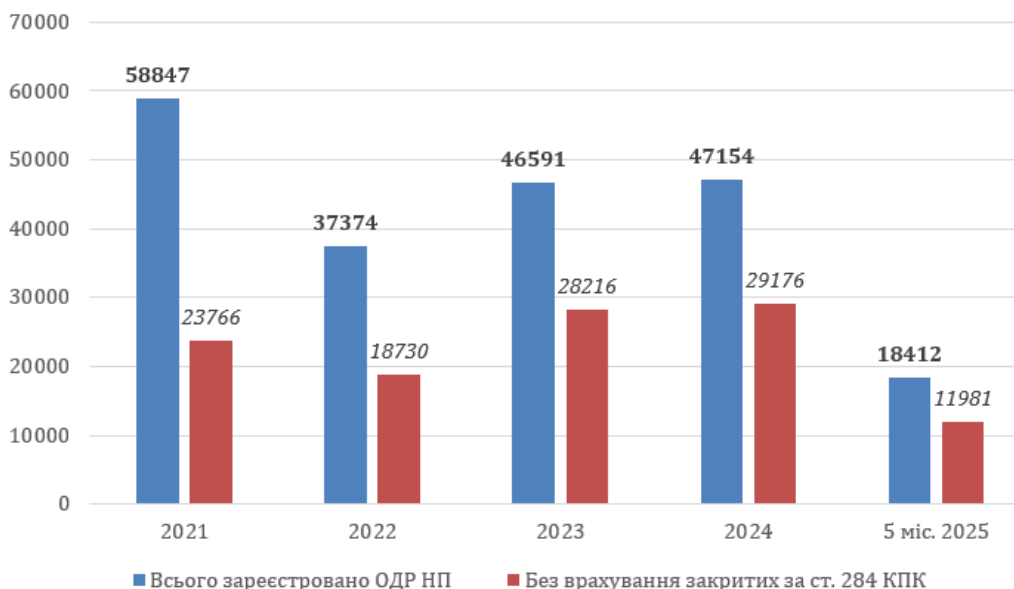

Цифри – вельми красномовні. Тому закономірною видається та обставина, що суттєвим чином видозмінився характер злочинності, її просторове поширення. Так, маємо констатувати тенденцію обумовленого війною загального зростання рівня злочинності в регіоні, збільшення частки тяжких та особливо тяжких злочинів у її структурі (див. діаграму 1).

Діаграма 1

Графічне зображення рівня й динаміки кримінальних правопорушень, зареєстрованих органами досудового розслідування Національної поліції на території Харківської області (2021 р. – 5 місяців 2025 р.)

руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року / Київська Школа Економіки ; Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури ; Міністерство економіки України ; Міністерство охорони здоров'я України ; за координації Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. К., 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf.

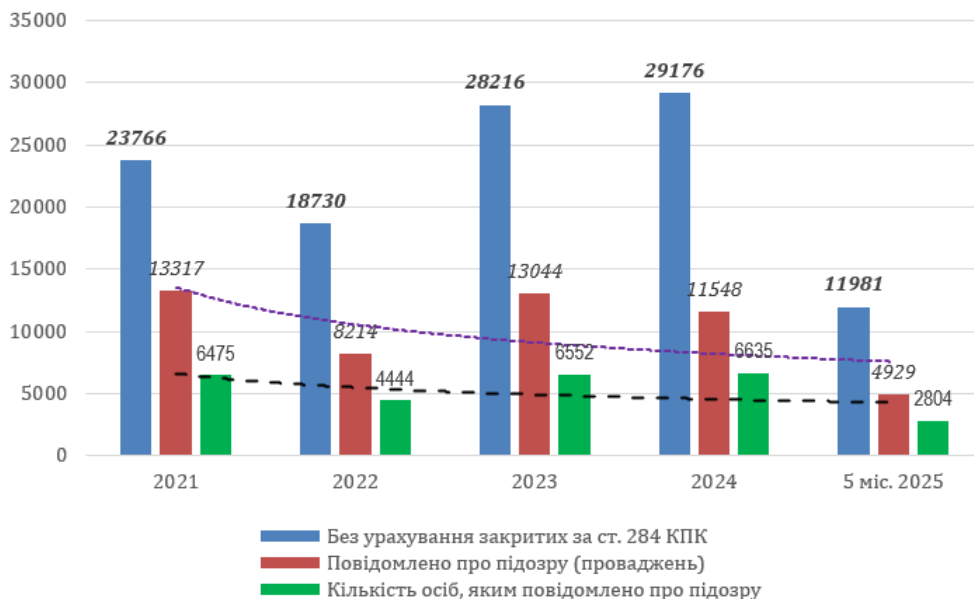

Загальний рівень злочинності, що у формах досудового розслідування перебував у зоні реагування, відпрацювання органів Національної поліції, за повні 4 роки склав 99 888 кримінальних правопорушень (з урахуванням 5 місяців 2025 р. – 111 869). Середньорічний рівень динамічного ряду становить, таким чином, 24 972 кримінальних правопорушень. Звернімо увагу: йдеться про той рівень, що складається з показників зареєстрованих кримінальних правопорушень без врахування закритих за пп. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України. При цьому показовим, гадаємо, є те, що саме в умовах воєнного стану відбувається покращення якості роботи органів досудового розслідування поліції Харківщини на початкових етапах розслідування, критерієм чого є поступове зниження питомої ваги тих кримінальних проваджень, які згодом закриваються за вказаними вище підставами (здебільшого відсутність складу або події кримінального правопорушення). Так, якщо відсоток такого закриття у 2021 р. сягав 60 %, то у 2022 – 50 %, у 2023 – 40 %, у 2024 – 38 %, а у 2025 р. (5 місяців) – 35 %. Отже, внесення відомостей до ЄРДР та початок досудового розслідування відбувається на більш виважених засадах, на підставі значно більш обґрунтованих рішень.

У цьому контексті не зайвим буде зауважити на тому, що відсоток кримінальних проваджень, по яким оголошено про підозру (фактично відсоток розкриття) від кінця 2021 р. й до поточного моменту істотно знизився (див. діаграму 2).

Діаграма 2

Графічне зображення рівня й динаміки зареєстрованих кримінальних правопорушень та показників їх розкриття органами Національної

поліції у Харківській області (2021 р. – 5 місяців 2025 р.)

Незважаючи на хвилеподібну динаміку частки тих кримінальних правопорушень, по яким встановлюється особа, загалом є тренд до її зниження. Так, якщо питома вага розкриття кримінальних правопорушень від загальної їх зареєстрованої кількості (без урахування закритих проваджень за ст. 284 КПК України) у 2021 р. складала 56 %, то у 2022 – 43,9 %, у 2023 – 46,2 %, у 2024 – 39,6 %, а протягом 5 місяців 2025 – 41,1 %. Тож від початку повномасштабного вторгнення відбулось зниження питомої ваги розкриття на 15 %. Але цьому є об'єктивні пояснення. І виявляються вони тоді, коли «проливається світло» на зміни у структурі злочинності в регіоні, зокрема суттєвого зростання частки воєнних злочинів (ст. 438 КК України), значна кількість яких залишається нерозкритими. Але про це – трохи далі. Тут же наголосимо на тому, що співвідношення кількості кримінальних проваджень, в яких оголошується про підозру та кількості осіб, яким така підозра оголошується виявляє зниження (у порівнянні з періодом до повномасштабного вторгнення) середньої кількості підозрюваних на одне провадження та водночас, зростання кількості виявлених осіб, які обґрунтовано підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень. Зокрема, якщо у 2021 р. фіксувалося у середньому 0,5 умовної особи на одне кримінальне провадження, у якому повідомлено про підозру, то у 2022 р. – цей показник склав 0,54, у 2023 – 0,5, у 2024 – 0,57, протягом 5 місяців 2025 р. – так само 0,57. Водночас це свідчить не стільки про зростання групового характеру злочинності, скільки про зростання кількості осіб, кримінальну протиправну діяльність яких в принципі виявляють, належно документують та доказують в межах оперативно-

розшукової діяльності, досудового розслідування поліцейські Харківщини.

Однозначно, що це є маркером підвищення ефективності діяльності перш за все підрозділів кримінальної поліції, органів досудового розслідування. Водночас лишається ще чимало проблем і викликів. Тож ця обставина не має відволікати увагу від головного – планомірного зростання рівня злочинності: з 18 730 кримінальних правопорушень у 2022 р. й до 29 176 – у 2024 р., що перевершує «довоєнний» (до повномасштабної агресії російської федерації) рівень. При цьому у зрізі відносних показників динаміка погіршення криміногенної обстановки проявляє себе ще більш наочно (див. таблиці 1, 2).

Таблиця 1

Зведені відомості про чисельність постійного населення Харківської області*, регіональний рівень злочинності та коефіцієнти кримінально протиправної інтенсивності

Роки	Чисельність населення Харківської області	Рівень злочинності у Харківській області	Коефіцієнт кримінально протиправної інтенсивності (на 100 тис.)
2021	2 675 700	23 766	888,2
2022	1 900 000	18 730	985,8
2023	2 300 000	28 216	1 226,8
2024	1 928 000	29 176	1 513,3

**Примітка: відомості щодо чисельності населення в Харківській області наведені станом на кінець відповідного року та є апроксимованими, ґрунтуються на опрацюванні інформації Головного управління статистики у Харківській області, ГУНП в Харківській області, Харківської обласної військової адміністрації, інших відкритих джерел¹.*

Таблиця 2

Зведені відомості щодо динаміки злочинності у Харківській області за показником рівня (2021–2024 рр.)* за показниками рівня та коефіцієнту кримінально протиправної інтенсивності (на 100 тис. населення)

¹ Населення (1991–2021) / Головне управління статистики у Харківській області <https://kh.ukrstat.gov.ua/naselennia-1995-2012rr> За два роки населення Харківщини скоротилося на 300 тисяч – ОВА. *Гвара Медіа*. Новини. 2024. 26 липня. URL: <https://gwaramedia.com/za-dva-roky-naselennia-kharkivshchyny-skorotylosia-na-300-tysiach-ova/>; Лист Департаменту масових комунікацій та забезпечення доступу до публічної інформації Харківської обласної військової адміністрації від 26.07.2024 р. № 14.01-12/1962. URL: <https://gwaramedia.com/za-dva-roky-naselennia-kharkivshchyny-skorotylosia-na-300-tysiach-ova/> та ін.

	2021	2022	2023	2024	Середнє значення ряду
Динаміка злочинності у Харківській області за показником рівня					
Рівень	23 766	18 730	28 216	29 176	99 888
Апр (б)	-	-5036	4450	5410	1608
Апр (л)	-	-5036	9486	960	5410
Тзр (б)	-	0,788	1,187	1,228	1,068
Тзр (л)	-	0,788	1,506	1,034	1,109
Тпр (б) (%)	-	-21,2	18,7	22,8	6,8
Тпр (л) (%)	-	-21,2	50,6	3,4	10,9
Динаміка злочинності у Харківській області за показником коефіцієнта кримінально протиправної інтенсивності					
Коефіцієнт	888,2	985,8	1226,8	1513,3	1153,5
Апр (б)	-	97,6	338,6	625,1	353,8
Апр (л)	-	97,6	241	286,5	208,4
Тзр (б)	-	1,11	1,381	1,704	1,398
Тзр (л)	-	1,11	1,244	1,234	1,196
Тпр (б) (%)	-	11	38,1	70,4	39,8
Тпр (л) (%)	-	11	24,4	23,4	19,6

*Апр – абсолютний приріст; Тзр – темп зростання; Тпр – темп приросту; (б) – розрахунок базисним методом; (л) – розрахунок ланцюговим методом.

З викладених розрахунків унаочнюються дві кримінологічно значущі обставини. По-перше, незважаючи на зниження рівня злочинності в Харківській області у вимірі абсолютних величин у 2021 р. і 2022 р. (23 766 18 730 кримінальних правопорушень відповідно), у відносних величинах зниження не зафіксовано. Навпаки, відбулось зростання з 888,2 кримінальних правопорушень на 100 тис. населення Харківщини у 2021 р. до 985,8 – у 2022 р. Але було б помилкою вважати, що це зростання відбулося за рахунок ординарних кримінальних правопорушень. Ні. Цілком очевидним є вплив не тільки на статистичну картину, а й на об'єктивну життєдіяльність регіону колосального приросту воєнних злочинів, якими супроводжувалось вторгнення військ країни-агресора в Україну взагалі та на територію Харківської області, зокрема. Масові щоденні обстріли цивільних об'єктів, атаки на об'єкти критичної інфраструктури, насильство над цивільним населенням та розкрадання, розграбування національних цінностей на окупованих територіях та інші порушення законів та звичаїв війни – обумовили значний приріст злочинності. Так, тільки у 2022 р. на території Харківщини було зареєстровано 8 945 злочинів, передбачених ст. 438 КК України, що складає 47,8 % від загальної маси виявлених підрозділами Національної поліції України кримінальних правопорушень в регіоні. Але, менше з тим, факт лишається фактом: змінився і характер

злочинності, і інтенсивність її відтворення.

По-друге, реальні темпи приросту злочинності, розраховані на базі відносних показників, в регіоні є значно вищими за номінальні, розраховані на базі абсолютних показників. Зокрема, у 2022 р., на відміну від негативного приросту за показниками рівня у -21,2 %, відбувся позитивний приріст злочинності у 11 % за показником коефіцієнта кримінально протиправної інтенсивності. Аналогічне співвідношення при його обчисленні базисним методом виявило розбіжність майже у 20 % за 2023 р. та у 50 % за 2024 р.: 18,7 % проти 38,1 % за показниками рівня та коефіцієнта відповідно у 2023 р. та 22,8 % проти 70,4 % у 2024 р. Так само різною є різниця між темпами приросту рівня та коефіцієнта, розрахована ланцюговим методом у 2024 р.: 3,4 % проти 23,4 % відповідно. Загалом середній темп приросту рівня злочинності в Харківській області за період 2021–2024 рр., розрахований базисним методом, склав 6,8 %, а ланцюговим методом – 10,9 %. В той час як ці ж показники коефіцієнта виявили значення у 39,8 % та 19,6 % відповідно. Тож попри помірне зростання злочинності у абсолютному її вимірі, відносний вимір дозволяє говорити вже не про помірність, а про інтенсивність негативних змін криміногенної обстановки. І якщо у 2022 р. це було обумовлено виключно фактором воєнних злочинів, то щодо 2023 р., 2024 р. та першої половини 2025 р. цього не можна сказати. У 2023 р. зареєстровано 7 033 воєнних злочини, у 2024 р. – 4 596, а за 5 місяців 2025 р. – 1 923. Варто взяти до уваги ту обставину, що протягом цих років відбулось повернення відносно значної кількості населення регіону, яке у 2022 р. залишило своє помешкання, рятуючись від війни. До цього додалась й відносно велика кількість внутрішньо переміщених осіб з Донецької області; до м. Харкова перемістились мешканці низки населених пунктів Куп'янського, Ізюмського, Чугуївського, Харківського (зокрема, з Липецької територіальної громади) районів Харківської області, чим додатково посилили вплив факторів урбанізації, підвищення щільності міського населення на загальнокримінальну злочинність.

Отже, мусимо констатувати бінарність чинників погіршення криміногенної обстановки в регіоні, зумовленої як воєнними злочинами, так і ординарними. І це не могло не відбитись на структурній трансформації злочинності. Так, у 2024 р. порівняно з 2021 р. суттєво зросла питома вага шахрайств і воєнних злочинів, а частка наркозлочинів, крадіжок та службових кримінальних правопорушень – навпаки, істотно знизилась (див. діаграми 3 та 4).

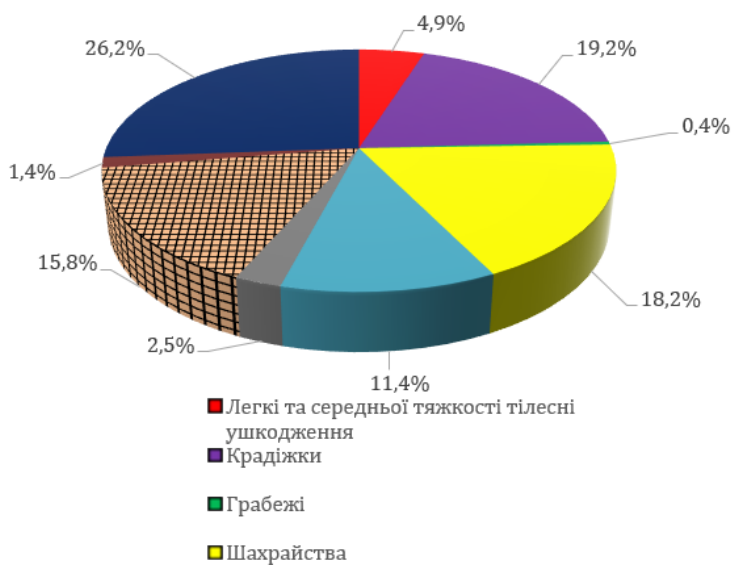
Діаграма 3

Графічне зображення структури злочинності у Харківській області за 2021 рік (за матеріалами органів досудового розслідування Національної поліції України)

Діаграма 4

Графічне зображення структури злочинності у Харківській області за 2024 рік (за матеріалами органів досудового розслідування Національної поліції України)

Варто констатувати збереження найбільшої питомої ваги за категорією крадіжок (ст. 185 КК України) – 36,7 % у 2021 р. та 19,2 % у 2024 р. Проте наочним є майже дворазове її зниження порівняно з періодом до повномасштабного вторгнення. Істотно змінилась (зі зворотним значенням) у 2024 р. питома вага шахрайств (ст. 190 КК України), досягши відмітки у 18,2 % та посівши друге місце у структурі регіональної злочинності. В той час як у 2021 р. відповідний показник складав лише 8,1 % (третє місце у структурі злочинності). Крім того, показовим є і те, що у 2024 р. 15,8 % у структурі злочинності зайняли воєнні злочини (ст. 438 КК України), 1,4 % – незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України). В той час як у 2021 р. воєнні злочини у регіоні не були зафіксовані взагалі, а частка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, складала 0,6 %. Натомість відповідного зниження питомої ваги у 2024 р. порівняно з 2021 р. зазнали: легкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження (статті 122 та 125 КК України) – 4,9 % проти 6,3 %; грабежі (ст. 186 КК України) – 0,4 % проти 1,6 %; кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення (статті 305–324 КК України) – 11,4 % проти 16,2 %; кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (статті 364–370 КК України) – 2,5 % проти 4,7 %.

При цьому слід підкреслити, що структурні трансформації відбулися не тільки за рахунок фактору війни, а й зміни загального контексту життєдіяльності в регіоні. Тому відповідні відсоткові співвідношення знайшли своє відображення й у абсолютних показниках. Так, якщо у 2021 р. на території Харківської області було зареєстровано 1 930 шахрайств, то у 2023 р. – 6 063, а у 2024 – 5 307 таких кримінальних правопорушень. Спираючись на аналіз обставин, способів, предмету вчинення цього ординарного кримінального правопорушення, можемо стверджувати, що значний приріст відбувся за рахунок незаконного заволодіння майном (грошовими коштами) громадян під приводом зборів на допомогу Збройним Силам України, а також надання допомоги постраждалим від ведення бойових дій, в тому числі й начебто на лікування пораненим військовослужбовцям. Активізувалась діяльність так званих «колл-центрів», потерпілими від шахрайської діяльності яких нерідко стають особи похилого віку.

Не можна не відмітити й суттєвого приросту незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України). Порівняно з 2021 р., коли зареєстрований їх рівень склав 142 кримінальні правопорушення, у 2024 р. він сягнув позначки у 410 кримінальних правопорушень. При тому зберігається вкрай негативна тенденція до зростання, адже лише за 5 місяців 2025 р. вже виявлено 283 кримінальних правопорушення цієї категорії. Причини зрозумілі: статус фронтового регіону зумовлює зворотний нелегальний відтік вогнепальної

зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв (як трофейних екземплярів, так і штатних) від лінії бойового зіткнення. Предмети злочинів вилучаються як на блокпостах області, так і у населених пунктах, зокрема в м. Харкові. Переконані, функціонування блокпостів потребує удосконалення як у зрізі інфраструктурних умов для суцільної, а не вибіркової перевірки транспортних засобів, так і забезпечення їх необхідною кількістю працівників поліції, яка б без ризику спричинення заторів на автошляхах дозволяла б здійснювати таку перевірку транспортних засобів.

Також звертає не себе увагу те, що майже втричі зріс рівень корупції – корупційних кримінальних правопорушень, передбачених статтями 368–370 КК України. Якщо за результатами діяльності органів досудового розслідування ГУ НП в Харківській області у 2021 р. було виявлено та зареєстровано 117 кримінальних правопорушень цієї категорії, то у 2023 р. – 155, а у 2024 р. – 339. При тому темп приросту зберігається, адже за 5 місяців 2025 р. вже зареєстровано 185 випадків зазначених кримінальних правопорушень. Не складе надмірних інтелектуальних зусиль пов'язати таку динаміку із динамікою змін, що відбувається у характері мобілізаційних заходів. До речі, саме цим фактором, поруч з комендантською годиною, обумовлюється й зниження вуличної злочинності, зокрема грабежів, розбоїв, хуліганств.

Поруч з цим, набагато важче пояснити ще один феномен, який відображає динамічні зміни криміногенної обстановки – суттєве зростання зґвалтувань. Якщо у 2021 р. було зареєстровано 22 злочини, передбачені ст. 152 КК України, у 2022 р. – 19, у 2023 р. – 20, то у 2024 р. – 35, а тільки за 5 місяців 2025 р. – більше, ніж за весь попередній рік – 49. Це при тому, що в цілому по державі за цей же період 2025 р. було зареєстровано 200 зґвалтувань. Тобто фактично кожне четверте (25 %) зґвалтування в державі у 2025 р. було вчинено у Харківській області. Для порівняння: відповідне співвідношення за результатами 2024 р. склало 8,5 %. Й поки що, на жаль, переконливих пояснень цьому феномену не існує. Він потребує окремого дослідження.

Специфічним (з огляду на передбачену КПК України предметну підслідність кримінальних проваджень) для Національної поліції напрямом роботи є документування, розслідування, розкриття кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, а також проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. З огляду на обмеженість кадрового ресурсу Служби безпеки України, саме на Національну поліцію покладаються задачі щодо документування й розслідування більшості воєнних злочинів (ст. 438 КК України), а також інших, пов'язаних з війною кримінальних правопорушень. Статистична фіксація результатів цієї діяльності відображена у таблиці 3.

Таблиця 3

**Зведені відомості
про кількість кримінальних правопорушень проти основ національної
безпеки, а також проти миру безпеки людства та міжнародного
правопорядку, зареєстрованих органами досудового розслідування
ГУНП в Харківській області (2022 р. – 5 місяців 2025 р.)**

	2022 рік			2023 рік			2024 рік			Січень – травень 2025 року		
	Виявлено	Оголошено про підозру	Направлено до суду	Виявлено	Оголошено про підозру	Направлено до суду	Виявлено	Оголошено про підозру	Направлено до суду	Виявлено	Оголошено про підозру	Направлено до суду
Ст. 110 КК	211	9	0	1	1	2	4	4	2	2	0	1
Ст. 110-2 КК	3	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1
Ст. 111 КК	20	7	3	2	0	1	0	1	2	35	8	1
Ст. 111-1 КК	433	93	27	202	117	99	53	73	101	57	26	40
Ст. 111-2 КК	35	16	10	23	6	11	14	6	7	10	0	0
Ст. 112 КК	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ст. 113 КК	0	0	0	4	0	0	26	19	7	33	8	13
Ст. 114 КК	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ст. 114-1 КК	0	0	0	1	0	0	66	21	9	35	13	20
Ст. 114-2 КК	5	1	1	2	1	1	2	3	3	6	1	1
Ст. 260 КК	13	5	2	10	6	7	2	3	3	0	0	0
Ст. 436-2 КК	125	41	16	63	77	54	96	44	61	129	73	43
Ст. 438 КК	8945	0	0	7033	24	17	4596	51	36	1923	15	15
Всього по слідству:	9790	172	58	7341	233	193	4859	226	232	2231	145	135
Дізнання: ч.ч. 1, 2 ст. 111-1 КК	485	71	65	285	152	115	269	234	121	48	25	17
Всього слідство та дізнання:	10275	243	123	7626	385	308	5128	460	353	2279	170	152

З відомостей, викладених у таблиці 3, можна виявити тенденцію до поступового зниження кількості воєнних злочинів, вчинення яких фіксується на території Харківщини: з 8 945 у 2022 р. до 4 596 у 2024 р. та 1 923 за 5 місяців 2025 р. Крім того, до особливостей динамічних змін означеного регіонального сегменту злочинності варто віднести і те, що після зниження протягом 2023 р. та 2024 р. (2 та 0 злочинів відповідно) рівня виявлених та розслідуваних органами Національної поліції випадків державної зради, у 2025 р. відбувається істотне їх зростання (35 фактів – тільки за період з січня по травень). Це ж стосується і колабораційної діяльності: якщо у 2022 р. слідчими та дізнавачами ГУ НП в Харківській області розслідувалось 433 випадки вчинення цього кримінального правопорушення, у 2023 р. – 202, у 2024 р. – 53 (очевидна низхідна траєкторія), то тільки за 5 місяців 2025 р. – 57.

Поруч з цим набагато більш вираженою є несприятлива, небезпечна динаміка поширення злочинів, передбачених ст. 436-2 КК України (виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її учасників): у 2022 р. слідчими ГУ НП в Харківській області розслідувалось 125 кримінальних правопорушень цієї категорії, у 2023 р. – 63, у 2024 р. – 96, а у січні – травні 2025 р. – вже 129. Тобто за 5 місяців 2025 р. більше, ніж за будь-який з попередніх повних (зі статистично-звітної точки зору) років.

В цьому ж руслі вкрай небезпечною виглядає тенденція до суттєвого зростання рівня диверсій (ст. 113 КК України). У 2022 р. органами поліції Харківщини не було зареєстровано жодного такого злочину. Натомість у 2023 р. – зареєстровано перші 4 випадки, у 2024 р. – 26, а тільки за 5 місяців 2025 р. – вже 33. При загальному рівні диверсій по державі у 160 випадків протягом січня – травня 2025 р. питома їх вага, яка припадає на Харківщину, складає, таким чином, 20 %. І це – без врахування тих випадків, які розслідуються Службою безпеки України. Загальний же рівень диверсій виявляє, що кожен 4 злочин цієї категорії, що реєструється в масштабах всієї держави, вчиняється на території Харківської області. І це вкрай небезпечна ситуація. Йдеться про вчинення вибухів, підпалів на об'єктах критичної інфраструктури, шляхах сполучення, що заподіюють шкоду національній безпеці, ослабляючи спроможності держави забезпечувати безперерйну логістику українського війська, виконувати інші важливі задачі у сфері оборони. У поєднанні з випадками державної зради, колабораційної діяльності, виправдовування агресії російської федерації диверсії утворюють феномен фронтірної злочинності¹, який чи не найяскравіше у сучасних умовах проявляється саме на Харківщині. І це є однією з кримінологічно значущих особливостей цього регіону, які мають враховуватись як при формуванні та реалізації комплексних регіональних програм протидії злочинності, так і при плануванні, пріоритизації службової діяльності Національної поліції, інших правоохоронних органів.

Висновки. В результаті проведеного дослідження запропоновано авторське кримінологічне визначення регіону як природно-урбаністичного життєвого простору соціальних спільнот, об'єднаних виробничими, культурними, еколого-рекреаційними, самоврядними і державно-

¹ Більш детально про сутність фронтірної злочинності див.: Орлов Ю. В. Фронтір як категорія кримінологічного дискурсу. *Архів кримінології та судових наук*. 2020. № 1. С. 98–108; Орлов Ю. В. Злочинність фронтірна // Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 1: А–Л / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова) та ін. ; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків : Факт, 2021. С. 621–624; Орлов Ю. В. Стратегічні засади протидії фронтірній злочинності у перспективі миру в Україні // Сучасні проблеми розвитку авіаційно-космічної галузі України: інженерія, бізнес, право : Матер. міждисциплін. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 листопада 2024) / Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». Харків, 2024. С. 198–203; Орлов Ю. В. Фронтірність українського суспільства як фактор колабораційної діяльності // Соціальні та правові аспекти протидії колабораційній співпраці з представниками держави-агресора в умовах війни : Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (21 лютого 2025, м. Харків) / Харківський національний університет імені В. Н. Кразіна ; Інститут Служби безпеки України Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2025. С. 56–61 та ін.

юрисдикційними зв'язками, активами, спрямованими на розвиток людського капіталу, належних можливостей реалізації прав, свобод і законних інтересів, а також протиріччями та загрозами дисфункції соціальних інститутів, детермінованих як внутрішньо-просторовими конфігураціями соціально-економічних, політичних, правових, культурних практик, так і зовнішніми щодо цього простору факторами загальнодержавного, міждержавного та глобального походження.

Встановлено наявність тенденції до обумовленого війною загального зростання рівня злочинності в регіоні, збільшення частки тяжких та особливо тяжких злочинів у її структурі. Темпи приросту злочинності, розраховані на базі відносних показників, в регіоні є знано вищими за номінальні, розраховані на базі абсолютних показників. Зокрема, у 2022 р., на відміну від негативного приросту за показниками рівня у -21,2 %, відбувся позитивний приріст злочинності у 11 % за показником коефіцієнта кримінально протиправної інтенсивності. Аналогічне співвідношення при його обчисленні базисним методом виявило розбіжність майже у 20 % за 2023 р. та у 50 % за 2024 р.: 18,7 % проти 38,1 % за показниками рівня та коефіцієнта відповідно у 2023 р. та 22,8 % проти 70,4 % у 2024 р. Так само різницею є різниця між темпами приросту рівня та коефіцієнта, розрахована ланцюговим методом у 2024 р.: 3,4 % проти 23,4 відповідно. Загалом середній темп приросту рівня злочинності в Харківській області за період 2021–2024 рр., розрахований базисним методом, склав 6,8 %, а ланцюговим методом – 10,9 %. В той час як ці ж показники коефіцієнта виявили значення у 39,8 % та 19,6 % відповідно. Констатовано бінарність чинників погіршення криміногенної обстановки в регіоні, зумовленої як воєнними злочинами, так і ординарними.

Відмічається збереження найбільшої питомої ваги за категорією крадіжок (ст. 185 КК України) – 36,7 % у 2021 р. та 19,2 % у 2024 р. Проте наочним є майже дворазове її зниження у порівнянні з періодом до повномасштабного вторгнення. Істотно змінилась (зі зворотним значенням) у 2024 р. питома вага шахрайств (ст. 190 КК України), досягши відмітки у 18,2 % та посівши друге місце у структурі регіональної злочинності. У 2024 р. 15,8 % у структурі злочинності зайняли воєнні злочини (ст. 438 КК України), 1,4 % – незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України). В той час як у 2021 р. воєнні злочини у регіоні не були зафіксовані взагалі, а частка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, складала 0,6 %.

У 2021 р. на території Харківської області було зареєстровано 1 930 шахрайств, то у 2023 р. – 6 063, а у 2024 – 5 307. Значний приріст відбувся за рахунок незаконного заволодіння майном громадян під приводом зборів на допомогу Збройним Силам України, а також надання допомоги постраждалим від ведення бойових дій, в тому числі й начебто на лікування пораненим військовослужбовцям. Активізувалась діяльність так званих «колл-центрів», потерпілими від шахрайської діяльності яких нерідко

стають особи похилого віку.

Статус Харківської області як фронтового регіону пояснює високу інтенсивність зворотного нелегального відтоку вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв (як трофейних екземплярів, так і штатних) від лінії бойового зіткнення. Предмети злочинів вилучаються як на блокпостах області, так і у населених пунктах, зокрема в м. Харкові. Переконані, функціонування блокпостів потребує удосконалення як у зрізі інфраструктурних умов для суцільної, а не вибіркової перевірки транспортних засобів, так і забезпечення їх необхідною кількістю працівників поліції, яка б без ризику спричинення заторів на автошляхах дозволяла б здійснювати таку перевірку транспортних засобів. Однією з пріоритетних задач діяльності Національної поліції саме Харківської області є запобігання інфільтрації вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин та пристроїв вглиб країни, до умовно тилкових регіонів. Це є важливою умовою для ранньої обструкції можливостей організованих злочинних угруповань нарощувати свою озброєність, а також для профілактики низки інших загроз громадській безпеці, пов'язаної з незаконним обігом зазначених джерел підвищеної небезпеки.

Фіксується суттєве зростання кількості згвалтувань. Фактично кожне четверте згвалтування в державі протягом січня – травня 2025 р. було вчинено у Харківській області. Цей феномен потребує окремого дослідження та вжиття комплексу заходів щодо посилення захисту статевої свободи та статевої недоторканості осіб як в цілому в державі, так і на території Харківщини, зокрема.

Наголошено на активному відтворенні фронтирної злочинності в регіоні, яка об'єднує у собі кримінальні практики, передбачені ст. ст. 110, 111-1, 113, 436-2 КК України. Ця обставина має враховуватись як при формуванні та реалізації комплексних регіональних програм протидії злочинності, так і при плануванні, пріоритизації службової діяльності Національної поліції, інших правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір, 2014
2. Бабенко А. М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України, 2019
3. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голова ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
4. Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні : монографія. Х. : Золота миля, 2014. 324 с.
5. За два роки населення Харківщини скоротилося на 300 тисяч – ОВА. *Гвіра Медіа*. Новини. 2024. 26 липня. URL: <https://gwaramedia.com/za-dva-roky-naselennia-kharkivshchyny-skorotylosia-na-300-tysiach-ova/>.

6. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року / Київська Школа Економіки ; Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури ; Міністерство економіки України ; Міністерство охорони здоров'я України ; за координації Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. К., 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf.

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2114>.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

9. Лист Департаменту масових комунікацій та забезпечення доступу до публічної інформації Харківської обласної військової адміністрації від 26.07.2024 р. № 14.01-12/1962. URL: <https://gwaramedia.com/za-dva-roky-naselennia-kharkivshchyny-skorotylosia-na-300-tysiach-ova/>.

10. Ліба Н. С., Ющик Л. В. Поліваріативність поняття «регіон». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 14. Ч. 2. С. 10–13.

11. Ложкін В. В. Проблеми розкриття та профілактики квартирних крадіжок у великих містах та районних центрах України // Попередження злочинів суб'єктами оперативно-розшукової діяльності : Матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2010 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2010. С. 93–95.

12. Малиновський В. Концептуалізація поняття «регіон». *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 4. С. 163–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2012_4_22.

13. Малиновський В. Концептуалізація поняття «регіон». *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 4. С. 163–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2012_4_22.

14. Мірзоева Т. В., Томашевська О. А. До визначення сутності поняття «регіон». *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 23. С. 48–50.

15. Орлов Ю. В. Злочинність фронтрна // Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 1: А-Л / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова) та ін. ; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків : Факт, 2021. С. 621–624.

16. Орлов Ю. В. Стратегічні засади протидії фронтірній злочинності у перспективі миру в Україні // Сучасні проблеми розвитку авіаційно-космічної галузі України: інженерія, бізнес, право : Матер. міждисциплін. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 листопада 2024) / Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». Харків, 2024. С. 198–203.

17. Орлов Ю. В. Фронтір як категорія кримінологічного дискурсу. *Архів кримінології та судових наук*. 2020. № 1. С. 98–108.

18. Орлов Ю. В. Фронтирність українського суспільства як фактор колабораційної діяльності // Соціальні та правові аспекти протидії колабораційній співпраці з представниками держави-агресора в умовах війни : Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (21 лютого 2025, м. Харків) / Харківський національний університет імені В. Н. Кравіна ; Інститут Служби безпеки України Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2025. С. 56–61.

19. Світлична Д. Регіон – цілісна природно соціально-економічна система. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки*. 2016. Т. 21. Вип. 1. С. 142–151.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2025

Petro T. TOKAR,

PhD in Law

(Main Directorate of the National Police in Kharkiv Region, Kharkiv, Ukraine)

Ivan V. KRITSAK,

PhD in Law, Associate Professor

(Main Directorate of the National Police in Kharkiv Region, Kharkiv, Ukraine)

CRIMINOLOGY ANALYSIS OF THE STATE OF CRIME IN KHARKIV REGION IN WAR CONDITIONS (BASED ON MATERIALS OF THE NATIONAL POLICE ACTIVITIES)

The article is devoted to a criminological analysis of the state of crime in the Kharkiv region during the war (based on materials from the activities of the national police. The author's criminological definition of the region is proposed as a natural-urban living space of social communities united by production, cultural, ecological-recreational, self-governing and state-jurisdictional ties, assets aimed at the development of human capital, appropriate opportunities for the exercise of rights, freedoms and legitimate interests, as well as contradictions and threats to the dysfunction of social institutions, determined both by internal spatial configurations of socio-economic, political, legal, cultural practices, and external factors of national, interstate and global origin to this space.

The presence of a tendency to a general increase in the level of crime in the region caused by the war, an increase in the share of serious and especially serious crimes in its structure has been established. A description and explanation of the indicators of the dynamics, structure of crime (both ordinary and military-contextual) in the Kharkiv region has been provided based on the materials of the National Police.

Keywords: National Police, region, crime, level, dynamics, structure, criminological analysis.